

Οί αντιφάσεις ενός θεσμοῦ

Τὸ 15^ο φεστιβάλ ἑλληνικοῦ κινηματογράφου ἀποτελεῖ ἓνα ὄροσημο, τόσο γιὰ τὸν ἑλληνικὸν κινηματογράφον στὸ σύνολό του, ὅσο καί, κυρίως, γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἴδιου τοῦ θεσμοῦ. Δεκαπέντε ὁλόκληρα χρόνια, τὸ φεστιβάλ Θεσ/νίκης κινιόταν κάτω ἀπὸ μιὰ ξεκάθαρη ἀντίφαση. Ἐπ' αὐτὴν μιὰ μεριά, ἀποτελοῦσε τὸ βῆμα κάθε νέας τάσης στὸν ἑλληνικὸν κινηματογράφον (πράγμα πού τοῦ προσέδιδε τὸν χαρακτήρα τοῦ καλλιτεχνικοῦ φεστιβάλ), κι ἀπ' τὴν ἄλλη λειτουργοῦσε μὲ βάση κανονισμοὺς καὶ κριτήρια τέτοια πού, οἰκονομικά, προωθοῦσαν πέρα γιὰ πέρα τὴν ὀργανωμένη ἐμπορικὴ παραγωγή (πράγμα πού τοῦ ἔδινε τὴν δομὴ καὶ λειτουργία τοῦ ἐμπορικοῦ φεστιβάλ).

Στὸ 15^ο φεστιβάλ, ἡ ἀντίθεση αὐτὴ ἔφτασε στὸ πιὸ ὀξύ της σημείον: τίναξε στὸν ἀέρα τὸ θεσμὸ τοῦ, ἐπὶ 15 χρόνια ἀντιφατικοῦ ἀλλ' ἐξισορροπούμενου, φεστιβάλ. Δὲν εἶναι τυχαῖον πού τὰ τελευταῖα χρόνια, καὶ κυρίως τὰ δύο τελευταῖα, ἡ ἰσορροπία του ἀρχίζει ν' ἀνατρέπεται γιὰ λόγους ἐξωφεστιβαλικούς, δηλ. γιὰ λόγους πού ἔχουν σχέση μὲ τὶς ἀλλαγὰς πού συμβαίνουν σ' ὁλόκληρη τὴν

έλληνική παραγωγή. Η έμπορική παραγωγή χάνει τελείως τὸ ἔδαφος στὴν ἐπιλογή τῶν διαγωνιζόμενων ταινιῶν, ἐνῶ ὁ «ἀνεξάρτητος» λεγόμενος κινηματογράφος κυριαρχεῖ πέρα γιὰ πέρα. Μιὰ κυριαρχία ποὺ ἀντανακλάται στοὺς συνολικοὺς ἀριθμοὺς τῶν ταινιῶν ποὺ συμμετέχουν ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ «ἀνεξάρτητου» καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ ἐμπορικοῦ κινηματογράφου¹. Αὐτὸ ὅμως δὲ σημαίνει πὼς αὐτὴ ἡ κυριαρχία ἀντανακλάται καὶ στὸ ἐπίπεδο τῆς λειτουργίας τοῦ φεστιβάλ. Γιατί, τότε, αὐτὸ θὰ σήμαινε ὅτι ὁλόκληρος ὁ θεσμὸς θὰ εἶχε μετασηματιστεῖ μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ προωθήσει πραγματικὰ τὸν «ἀνεξάρτητο» αὐτὸ κινηματογράφο. Ποὺ σημαίνει ὅτι θὰ ἄλλαζαν ριζικὰ τὰ κριτήρια γιὰ τὸ τί εἶναι μιὰ «καλὴ ταινία», τί εἶναι μιὰ «καλὴ παραγωγή», μὰ κυρίως γιὰ τὸ ἂν καὶ πῶς μπορεῖ νὰ βραβεύεται ἓνα καλλιτεχνικὸ προϊόν μέσα ἀπὸ τὸν συναγωνισμό του μὲ ἄλλα καλλιτεχνικὰ προϊόντα.

Εἰδικά, στὸ φετινὸ φεστιβάλ τοῦ 1974, ἀπὸ τὶς 8 συνολικὰ ταινίες ποὺ διαγωνίζονταν, οἱ 7 ἀνήκαν στὴ λεγόμενη «ἀνεξάρτητη» παραγωγή, καὶ ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ σκηνοθέτες αὐτῶν τῶν ταινιῶν ἦταν καὶ «προτοεμφανιζόμενοι» (σύμφωνα μὲ μιὰ διάκριση ποὺ τηρεῖ ὁ ἴδιος ὁ κανονισμὸς τοῦ φεστιβάλ, μὲ βάση τὸν ὅποιο μπαίνει σ' ἐφαρμογὴ ἓνας μερικότερος ἀπὸ τὸν γενικὸ καλλιτεχνικὸ διαγωνισμό, ἀπ' τὴ στιγμή ποὺ ἀπονέμεται βραβεῖο καλύτερης σκηνοθεσίας νέου σκηνοθέτη). Ἔχουμε, λοιπόν, ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ τὴ λειτουργία τοῦ φεστιβάλ, ποὺ προβλέποντας 1) βραβεῖο παραγωγῆς, 2) βραβεῖο σκηνοθεσίας, 3) βραβεῖο καλύτερης καλλιτεχνικῆς ταινίας, 4) βραβεῖο καλύτερης σκηνοθεσίας προτοεμφανιζόμενου σκηνοθέτη, 5) βραβεῖο σεναρίου, 6) μουσικῆς, 7) φωτογραφίας καί, μετὰ, τὰ βραβεῖα α' καὶ β' ἀντρικοῦ γυναικείου ρόλου, στενεύει τὰ ὅρια τοῦ συναγωνισμοῦ καὶ δημιουργεῖ διάφορα σκαλοπάτια στὴν ἱεράρχηση τῶν καλλιτεχνικῶν προϊόντων. Ἐνῶ, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ παρουσιάζονται γιὰ πρώτη φορὰ τόσες πολλὲς ἀξιόλογες ταινίες, ποὺ ὄχι μόνον δὲν μποροῦν νὰ κλιμακωθοῦν σύμφωνα μὲ τὴν αὐστηρότατη ἱεραρχία τῶν βραβεύσεων — γιατί βέβαια ἄλλο σημαίνει νὰ πάρει βραβεῖο παραγωγῆς, καὶ ἄλλο νὰ πάρει βραβεῖο ἐρμηνείας ἢ φωτογραφίας· τόσο τὰ ποσὰ εἶναι ἄνισα, ὅσο καὶ ὁ ἀποδέκτης αὐτῶν τῶν χρημάτων δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο — ἀλλ' ἐπιπλέον, ὄντας ὅλες ἀνεξαιρέτως «καλλιτεχνικές», δύσκολα μποροῦν νὰ ἀναμετρηθοῦν στὸ βαθμὸ ἀνταγωνιστικότητας ποὺ ἀπαιτεῖ τὸ φεστιβάλ.

Τὰ δεδομένα αὐτὰ κι οἱ περιοριστικὲς διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ ἦταν λίγο-πολὺ γνωστὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ διοργανώονταν τὸ 15^ο Φεστιβάλ Θεσ/νίκης. Εἶχαν γίνει μάλιστα καὶ ὑπομνήματα στὸ Ὑπουργεῖο Βιομηχανίας, καὶ δημοσιεύματα εἶχαν δοθεῖ στὸν Τύπο, καὶ οἱ συζητήσεις στοὺς κινηματογραφικοὺς κύκλους εἶχαν προχωρήσει — ἐν ὄψει δημιουργίας κινηματογραφικοῦ σωματείου — ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρόβλημα τῆς ὀργάνωσης καὶ τοὺς τρόπους λειτουργίας τοῦ 15^{ου} Φεστιβάλ.

Ὡστόσο, ἡ γραφειοκρατία ποὺ δεσπόζει στὴν ὀργάνωση τοῦ Φεστιβάλ, ἡ μυστικότητα κι ἡ βιασύνη, ποὺ κυριάρχησε γι' ἄλλη μιὰ φορὰ καὶ φέτος, καί, σύμφωνα μὲ τὴν καταγγελία τοῦ ἀργότερα παραιτηθέντος μέλους τῆς Ὄργανωτικῆς ἐπιτροπῆς κ. Κρουωνᾶ ἢ «πλημμελῆς ἐφαρμογὴ τῶν ἀποφάσεων τῆς Ο.Ε. ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς

Ἡ θέση τῶν «ἀνεξάρτητων» κινηματογραφιστῶν

1. Ἦδη τὸ 1973, στὸ 14^ο φεστιβάλ, ἔχουμε 6 «ἀνεξάρτητες» παραγωγές: Ἄσπρο-Μαῦρο, Ἰωάννης ὁ Βίαιος, Κρανίου Τόπος, Λάβετε Θέσεις, Μεγάλος Ἐρωτικός, Ὁ Ἐπισκέπτης, στὸ σύνολο τῶν 10 διαγωνιζόμενων ταινιῶν. Τὶς λέμε «ἀνεξάρτητες» ὅλες, χωρὶς νὰ ἐξετάσουμε ἐδῶ τὸ βαθμὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς καθεμιάς τους σὲ σχέση μὲ τὸ κύκλωμα παραγωγῆς - διανομῆς - ἐκμετάλλευσης, καὶ σὲ σχέση μὲ τὶς ἰδεολογικο-αισθητικὰς ἀρχὲς ποὺ αὐτὸ καθορίζει.

Δομὴ καὶ ρόλος τοῦ φεστιβάλ

ἡ ἀντιδραστικὴ γραφειοκρατία - ἐξουσία στὸ φεστιβάλ

Γραμματείας του Φεστιβάλ» (που σε τίποτα βασικό δεν άλλαξε ή σύνθεσή της από τις χουντικές) κι ή άτονη πίεση από τη μεριά των κινηματογραφιστών, αποτελούσαν προϋποθέσεις κάθε άλλο παρά στέρεες, για να μπορέσει να στηριχτεί πάνω τους ένα φεστιβάλ αλλαγής, που θα ρύθμιζε τη λειτουργία του σύμφωνα με τις συγκεκριμένες απαιτήσεις της νέας κατάστασης. Ούτε καν το απλό θέμα των προσκλήσεων δε διευθετήθηκε, μα ούτε κι ή επέμβαση της αστυνομίας στο Μέγαρο Μακεδονικών Σπουδών — αυτό το τόσο συνηθισμένο φαινόμενο στα δικτατορικά φεστιβάλ, να χρησιμοποιείται ό αστυνομικός μηχανισμός για την προάσπιση των συμφερόντων του κατεστημένου του κινηματογράφου — αποτράπηκε. Όπως και δεν έγινε καμιά προσπάθεια να παρουσιαστεί το πρόγραμμα των εκτός συναγωνισμού ταινιών μικρού μήκους με τη σοβαρότητα που του άξιζε.

Πάντως, αν για την Όργανωτική Έπιτροπή ισχύει ότι δεν μπόρεσε ν' ανταποκριθεί στις απαιτήσεις τόσο των σκηνοθετών όσο και του κοινού, για την Κριτική Έπιτροπή, την άλλη καθοριστική βαθμίδα του φεστιβάλ, όπως έχει μέχρι σήμερα, ισχύει το ότι δε στάθηκε ικανή να ανταποκριθεί σε μιá καινούργια κατάσταση: την κατάσταση που όριζε ή απαίτηση των ίδιων των σκηνοθετών να έξαλειφθεί ό ανταγωνιστικός χαρακτήρας του φεστιβάλ. Ειπώθηκε πως ό κανονισμός του φεστιβάλ ήταν δεσμευτικός και ότι ή Κριτική Έπιτροπή δε μπορούσε να κάνει όλματα Όμως... πριν από την αναγγελία των βραβείων ανακοίνωσε: «Η κριτική έπιτροπή προσπάθησε να εκφράσει, παρά τις δεσμεύσεις του κανονισμού, όσο μπορούσε συνεπέστερα και πλατύτερα τις απόψεις της για τις διαγωνιζόμενες ταινίες. Θεωρεί λόγω χάρη πως ό χαρακτηρισμός της άρτιότερης παραγωγής δεν ανταποκρίνεται πιά στην έννοια που της απέδιδαν ως τώρα και πως οί συνακόλουθες διακρίσεις πρέπει να ύπακούουν σε ουσιαστικά κριτήρια». Με αυτή της την ανακοίνωση αναγνώριζε δημόσια τις μεταβολές που έχουν επέλθει στον ελληνικό κινηματογράφο, αναγνώριζε την αναχρονιστικότητα του κανονισμού του φεστιβάλ. Έκει, λοιπόν, που θα περίμενε κανείς απ' αυτήν να προβεί στις ενέργειες που θα περιόριζαν, αν όχι θα καταργούσαν, τον ανταγωνισμό, και κατά συνέπεια τον αποκλεισμό όρισμένων ταινιών από τα πλεονεκτήματα που έχει για την κυκλοφορία τους το γεγονός της βράβευσης, ή Κριτική Έπιτροπή α) απ' τη μιá, δεν άπένειμε τέσσερα βραβεία, (μουσικής, σεναρίου, δύο έρμηνείας, ενώ υπήρχαν αντικείμενα βράβευσης), β) δεν έκανε τη διανομή των βραβείων με τρόπο που να ενισχύει ανάλογα όλες τις ταινίες. Πως είναι δυνατόν, όταν αντικειμενικά μπαίνει το πρόβλημα ότι πρέπει να ξεπεραστεί ή ανταγωνιστικότητα — δηλ. οί διακρίσεις και οί αποκλεισμοί να παραβλέπει ή κριτική έπιτροπή αυτό το καιριο ζήτημα — ότι χρειάζεται να ενισχυθεί ένα είδος κινηματογράφου, και όχι ή μιá ή ή άλλη ταινία — και να λειτουργεί με καθαρά ύποκειμενικά καλλιτεχνικά κριτήρια;

Και το πόσο έξω από το κλίμα της διερεύνησης και της συζήτησης των προβλημάτων του κινηματογράφου, που επικρατούσε ως τα τότε στο φεστιβάλ, στάθηκε ή Κριτική Έπιτροπή, φάνηκε και από το γεγονός ότι δεν πήρε θέση μπρός στο κοινό, σύσσωμη, για να συζητήσει το πόρισμα της.

Τά βραβεία

- Τό βραβείο καλύτερης καλλιτεχνικής ταινίας μεγάλου μήκους στους παραγωγούς ταινιών: «Κιέριον», Γ. Παπαλιό και Δ. Θεό και «Μοντέλο» Γ. Παπαλιό — Άννα Σφήκα — «Σύγχρονο Κινηματογράφο». Χρηματικό Έπαθλο: 300.000 δρχ.
  - Βραβείο καλύτερης ταινίας μεγάλου μήκους άρτιότερης παραγωγής στους παραγωγούς των ταινιών: «Μέγαρο», Γ. Τοσμερόπουλο και «Γάζωρος — Σερρών» ΣΙΝΕΤΙΚ Α. Παπαευσταθίου και ΣΙΑ Ο.Ε. Χρηματικό Έπαθλο 200.000 δρχ.
  - Βραβείο καλύτερης σκηνοθεσίας ταινίας μεγάλου μήκους στον σκηνοθέτη της ταινίας «Φόνισσα» Κ. Φέρρη. Χρηματικό Έπαθλο 60.000 δρχ.
  - Βραβείο καλύτερης έρμηνείας άνδρικού ρόλου ταινίας μεγάλου μήκους απονέμεται στον ήθοποιό Μ. Μπογιαρίδη για τόν ρόλο του στην ταινία «Δι' άσημαντον άφορμήν». Χρηματικό Έπαθλο 30.000 δρχ.
  - Βραβείο καλύτερης έρμηνείας πρώτου γυναικείου ρόλου ταινίας μεγάλου μήκους απονέμεται στην ήθοποιό Μ. Άλκαίου για τόν ρόλο της στην ταινία «Φόνισσα». Χρηματικό Έπαθλο 30.000 δρχ.
  - Βραβείο καλύτερης φωτογραφίας ταινίας μεγάλου μήκους απονέμεται στον διευθυντή της φωτογραφίας Νικόλαο Καβουκίδη για την φωτογραφία στην ταινία «Χρώματα της Ήριδος». Χρηματικό Έπαθλο 30.000 δρχ.
  - Βραβείο καλύτερης μουσικής ταινίας μεγάλου μήκους δεν άπενεμήθη.
  - Βραβείο καλύτερου σεναρίου ταινίας μεγάλου μήκους δεν άπενεμήθη.
- Έπίσης ή Έπιτροπή άπένειμε τις παρακάτω τρεις τιμητικές διακρίσεις:
- Στο ήθοποιό Άνέστη Βλάχο, πρωταγωνιστή της ταινίας «Κιέριον» για τó σύνολο της εργασίας του στον ελληνικό κινηματογράφο. Χρηματικό Έπαθλο 50.000 δρχ.
  - Στόν μακιγιέρ Στ. Κελεσιόδη της ταινίας «Η δίχη δικαστών» για τó σύνολο της εργασίας του στον ελληνικό κινηματογράφο. Χρηματικό Έπαθλο 50.000 δρχ.
  - Βραβείο καλύτερης έρμηνείας άνδρικού ρόλου πλόν πρωταγωνιστού ταινίας μεγάλου μήκους δεν άπενεμήθη.
  - Τό βραβείο καλύτερης έρμηνείας γυναικείου ρόλου πλόν πρωταγωνιστριάς ταινίας μεγάλου μήκους δεν άπενεμήθη.
  - Τό βραβείο καλύτερης σκηνοθεσίας ταινίας μεγάλου μήκους πρώτου έργου νέου σκηνοθέτη άπενεμήθη στον σκηνοθέτη Δ. Θεό για την ταινία «Κιέριον». Χρηματικό Έπαθλο 40.000 δρχ.